

Sällsynt vrak av holländskt handelsfartyg från 1600-talet upptäckt av dykargruppen Badewanne

Badewanne-dykarna höll på med dokumentationsdyk på vrak som antogs vara från första eller andra världskriget i Finska viken då de stötte på en av de största överraskningarna hittills under deras långa vrakdykningskarriär i denna östra förlängning av Östersjön.

Under medeltiden blev Östersjön en allt viktigare handelsväg eftersom de holländska och engelska flottorna ständigt behövde leveranser av trä, tjära och hampa, produkter som fanns runt Östersjön. Från 1200-talet styrdes handeln av Hanseförbundet, men under 1600-talet övertogs kontrollen av Nederländernas mycket effektiva handelsflotta. Handeln fick ett ordentligt uppsving när tsaren Peter den store grundade sin nya huvudstad Sankt Petersburg vid mynningen av floden Neva i Finska vikens östligaste del.

Det finns en fartygstyp som skiljer sig från de andra och blir grundpelaren i denna handel: det holländska flöjtfartyget, "fluit", ett tremastat obestyckat fartyg med rymlig skrovkonstruktion och mycket stor lastkapacitet. Dessutom använde flöjtfartygen en ny och avancerad rigg med smart konstruerat tacklingssystem för att hantera rår och segel. Dessa tekniska nymodigheter gjorde det möjligt att ha en mycket mindre besättning än tidigare fartygstyper, och därmed blev handelsresorna lönsammare. En annan nyhet ombord på flöjtfartygen var att hela besättningen bodde "akter om huvudmasten" – befälhavare, styrmän, kock och övrig besättning, alla utnyttjade samma utrymme mellan däck och åt vid samma bord. Detta var ovanligt under denna tid, inte minst i den mycket hierarkiska maritima världen. Flöjtfartygen dominerade Östersjöhandeln från slutet av 1500-talet fram till mitten av 1700-talet. Det finns dock inte många exemplar kvar av dessa en gång så vanliga fartyg, även antalet vrak är få.

Därför var det en stor överraskning när vi gick ner till ett vrak på 85 meters djup och förväntade oss att se en minsvepare från första världskriget eller en skonare som sänkts under andra världskriget, och insåg att vi hittat ett nästan helt intakt holländskt flöjtfartyg! Hon vilar rakt på havsbotten, med större delen av riggen utspridd runt om. Fartyget har bara fått mindre skador från en pelagisk trälare. Trälaren verkar ha svept över fartyget från fören och akterut, förskjutit masten och skadat akterdäcket och den övre delen av flöjtens typiska akterspegel. Bortsett från dessa skador är vraket intakt, lastrummen kompletta och bordläggningen sitter ordentligt på plats. Även skadade delar från akterspegeldekorationerna, till exempel de skulpterade helfigurer som kallas "hoekman", återfinns på botten bakom aktern. Turligt nog ligger bara mycket små bitar av trålnätet kvar på vraket.

Östersjön är en av få platser i världen där skeppsvrak av trä kan överleva i århundraden utan att förstöras av kemiska, biokemiska eller biologiska nedbrytningsprocesser. Låg salthalt, absolut mörker och mycket låga temperaturer året runt gör att dessa processer går mycket långsamt i Östersjön. Kanske viktigast av allt är att träborrande organismer som skeppsmask inte kan överleva i en sådan miljö. I tempererade hav försvinner alla trävrak på några decennier om de inte har begravts i bottensedimentet.

Det här fyndet, ett praktiskt taget intakt och komplett holländskt flöjtfartyg, drottningen av Östersjöhandeln för nära 400 år sedan, är ett bra exempel på Östersjöns och särskilt Finska vikens betydelse som havets vrakkammare. Här gör miljön att vraken bevaras, och det finns många av dem eftersom havet

i århundraden varit en mycket viktig handelsväg och utgjort slagfält under många krig. Alla dessa vrak ligger dessutom inom räckhåll för moderna tekniska dykmetoder! Badewanne-dykgruppen kommer att fortsätta dokumentera och undersöka detta betydelsefulla skeppsvrak i samarbete med finska Museiverket och andra partners, bland annat docent Niklas Eriksson som är marinarkeolog vid Stockholms universitet:

”Vraket uppvisar många av flöjtfartygets särskilda kännetecken, men också några unika egenskaper, inte minst akterkonstruktionen. Det kan vara så att detta är ett tidigt exempel på den designen. Vraket ger därmed en unik möjlighet att undersöka utvecklingen av en fartygstyp som seglade över hela världen och blev det verktyg som la grunden för den tidiga moderna globaliseringen”, säger Eriksson.

För mer information om Badewanne eller det nya fyndet, kontakta:

Juha Flinkman, tel. +358 50 501 8666, e-post roopef@bastu.net

Jouni Polkko, tel. +358 50 526 6661, e-post jouni.polkko@fmi.fi

Mer information om flöjtskepp:

Niklas Eriksson, e-post niklas.eriksson@ark.su.se

Badewanne-dykarna är en grupp frivilligdykare som specialiserat sig på att dokumentera vrak från första och andra världskriget i Finska viken. Arbetet har resulterat i flera dokumentärer, böcker och tidningsartiklar, bland annat National Geographic-dokumentären ”Nazi Sunken Sub”. Under senare år har Badewanne-gruppen i allt högre grad engagerat sig i forskning om de miljöhot som skeppsvraken utgör. De främsta problemen är oljebränsle som finns kvar i vraken och övergiven fiskeutrustning. Badewanne-dykarna samarbetar med civila och militära myndigheter i Finland och Estland. Även om Badewanne-gruppen är finsk så finns det många nationaliteter bland dykarna.